

Wędrowną Akademię Kultury
Program Bardzo Młoda Kultura
w Województwie Warmińsko-Mazurskim

RAPORT Z BADAŃ DIAGNOSTYCZNO-EWALUACYJNYCH WŚRÓD UCZESTNIKÓW WARSZTATÓW

Marta Skowrońska
Bogumiła Mateja-Jaworska
Filip Schmidt

Publikacja na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne 3.0 Polska. Zezwala się na korzystanie z publikacji RAPORT Z BADAŃ DIAGNOSTYCZNO-EWALUACYJNYCH WŚRÓD UCZESTNIKÓW WARSZTATÓW, na warunkach licencji Creative Commons Uznanie Autorstwa – Użycie niekomercyjne 3.0 Polska (znanej również jako CC BY-NC 3.0 PL, dostępnej pod adresem <http://creativecommons.org/licenses/bync/3.0/pl/legalcode>) lub innej wersji językowej tej licencji czy którejkolwiek późniejszej wersji tej licencji, opublikowanej przez organizację Creative Commons.

Dofinansowano ze środków Narodowego Centrum Kultury w ramach Programu Bardzo Młoda Kultura 2016-2018

Poznań - Olsztyn , czerwiec 2016

Spis treści

INFORMACJE O BADANIU I NAJWAŻNIEJSZYCH WYNIKACH	3
NARZĘDZIA WARSZTATOWE I ICH ZASTOSOWANIE.....	4
Rundka zapoznawcza	4
Opis ćwiczenia, różnice między trzema warsztatami	4
Efekty zastosowania narzędzia.....	4
Uwagi/komentarze.....	4
Prezentacja projektów: poster.....	4
Opis ćwiczenia, różnice między trzema warsztatami	4
Efekty zastosowania narzędzia.....	5
Uwagi/komentarze.....	6
Wypracowanie kryteriów ewaluacyjnych	6
Opis ćwiczenia, różnice między trzema warsztatami	6
Efekty zastosowania narzędzia.....	6
Uwagi/komentarze.....	7
Tworzenie partnerstw: potencjały i deficyty różnych typów podmiotów LUB negocjowanie strategii kultury	7
Opis ćwiczenia, różnice między trzema warsztatami	7
Efekty zastosowania narzędzia.....	8
Uwagi/komentarze.....	8
Część wykładowo-prezentacyjna	8
Efekty zastosowania narzędzia.....	8
Uwagi/komentarze.....	9
PRZEBIEG PROCESU WARSZTATOWEGO	10
Zaangażowanie uczestników	10
Rodzaje interakcji. Atmosfera	10
Uwagi do całości procesu warsztatowego	10
ROZUMIENIE EDUKACJI KULTUROWEJ I PROGRAMU BMK	11
Czym jest edukacja kulturowa? Jakie są bariery dla rozwoju edukacji kulturowej? Jakie zmiany są potrzebne na tym polu?	11
Uwagi, wątpliwości, zastrzeżenia uczestników co do programu BMK	12
EWALUACJA WARSZTATÓW: PODSUMOWANIE ANKIET	14
Ocena warsztatów i ich efektów	14
Co można by było zmienić?	17
Jakie aspekty warsztatów zyskały największe uznanie?.....	19
WNIOSKI I PROPOZYCJE DO KOLEJNEJ EDYCJI WARSZTATÓW	21
ANEKS. Kwestionariusz ankiety użytej w trakcie badania	23

INFORMACJE O BADANIU I NAJWAŻNIEJSZYCH WYNIKACH

Niniejszy raport przedstawia wyniki dwóch rodzajów badań dotyczących warsztatów dla edukatorów uczestniczących w warmińsko-mazurskim konkursie w programie Bardzo Młoda Kultura, poprowadzonych przez Ryszarda Michalskiego oraz Wioletę Pruską, które odbyły się:

- w Ełku, dla osób z Ełku oraz okolic, w dniach 10-12 maja 2016;
- w Olsztynie, dla osób z województwa, w dniach 13-14 maja 2016;
- w Olsztynie, dla osób z Olsztyna, w dniach 19-21 maja 2016.

Zaproszenie do wypełnienia kwestionariusza umieszczonego w Internecie zostało wysłane do wszystkich uczestników widniejących na liście osób, które zapisały się na warsztaty oraz wszystkich, które widniały na listach obecności z warsztatów. Ankietę wypełniło 40 osób: 14 spośród 15 uczestników z Ełku, 16 spośród 33 uczestników z województwa i 10 spośród 21 uczestników z Olsztyna, a więc w sumie 58% osób biorących udział w warsztatach.

Drugi rodzaj badań, na podstawie których powstał niniejszy raport to obserwacje dotyczące zastosowanych narzędzi warsztatowych i ich efektów, przebiegu procesu warsztatowego i sposobu rozumienia edukacji kulturowej oraz programu BMK przez uczestników warsztatów sformułowane przez członków zespołu badawczego. W każdym z warsztatów uczestniczyła bowiem jedna osoba z zespołu, pełniąc z jednej strony rolę uczestnika, a także prelegenta prezentującego ideę programu BMK i źródła jego powstania, przede wszystkim jednak będąc jednocześnie obserwatorem i badaczem. Wnioski płynące z obserwacji były omawiane na bieżąco z prowadzącymi, dzięki czemu mogli oni uwzględnić je w kolejnych odsłonach warsztatów. Warto podkreślić, że z każdym kolejnym warsztatem ich ocena ze strony uczestników rosła, co przynajmniej częściowo można przypisać wysokiej refleksyjności prowadzących i wykorzystywaniu przez nich informacji zwrotnej uzyskiwanej dzięki prowadzeniu ewaluacji.

Warsztaty zostały dobrze ocenione przez uczestników. Tylko pojedyncze osoby miały do nich poważniejsze zastrzeżenia. Najczęściej powtarzająca się uwaga dotyczyła niewystarczającej ilości informacji związanych z technicznymi i formalnymi aspektami pisania wniosku. Skłania ona do wniosku, że przydatne byłoby organizowanie w przyszłości odrębnych spotkań temu poświęconych. W ocenie obserwatorów warsztaty cechował wysoki poziom merytoryczny oraz atmosfera sprzyjająca kreatywności i refleksji. Propozycje drobnych zmian i ulepszeń zostały zawarte w końcowej części raportu.

NARZĘDZIA WARSZTATOWE I ICH ZASTOSOWANIE

W tej części raportu opisujemy najważniejsze narzędzia/ćwiczenia zastosowane w każdym z warsztatów oraz różnice między ich kształtem w kolejnych warsztatach, wynikające m. in. z ich stopniowego udoskonalania. Choć spotkania różniły się między sobą czasem poświęconym na poszczególne czynności, ich ogólna struktura była podobna i obejmowała przynajmniej następujące elementy:

- rundka zapoznawcza;
- postery dotyczące projektów zgłoszonych w I etapie konkursów wykonywane przez uczestników;
- grupowe wypracowanie kryteriów konkursowych, ćwiczenie z tworzenia partnerstw i rozpoznawania potencjałów i deficytów różnych typów podmiotów lub też – z negocjowania strategii dla kultury;
- część wykładowo-prezentacyjna, obejmująca mini-wykłady Ryszarda Michalskiego oraz prezentację dotyczącą programu BMK przygotowaną przez badaczy.

Rundka zapoznawcza

Opis ćwiczenia, różnice między trzema warsztatami

Ćwiczenie polegało na przedstawieniu siebie oraz poznaniu innych uczestników. Różnica między trzema warsztatami polegała przede wszystkim na stopniowej redukcji czasu poświęconego na tę część spotkania. Podczas pierwszego warsztatu, w Ełku, w każdej z par każda z osób miała dowiedzieć się podstawowych informacji o drugiej osobie, a następnie przedstawić je na forum. W Olsztynie każdy uczestnik miał minutę, by opowiedzieć o sobie i swoim projekcie.

Efekty zastosowania narzędzia

Rundka zapoznawcza jest niezbędnym elementem każdego warsztatu, pozwala przełamać pierwsze lody, buduje grupę, jest elementem otwierającym uczestników na proces. W warsztatach, których jednym z celów jest integracja podmiotów pracujących w obszarze kultury aby ułatwić im przyszłą współpracę, tym bardziej jest ona kluczowym elementem.

Uwagi/komentarze

Czas przeznaczony na rundkę zapoznawczą w Olsztynie i Ełku znacząco się różnił. Choć taka forma przedstawienia się, jaka zaproponowana była w Ełku, jest bardziej atrakcyjna i pozwala uczestnikom oswoić się z grupą i sytuacją, czas przeznaczony na ćwiczenie był relatywnie długi. Wskazali na to również niektórzy uczestnicy. Jak napisał jeden z nich, „za dużo czasu poświęcało się na poznanie towarzyszy projektów i ich pasji”. Skrócone ćwiczenie, zaproponowane w Olsztynie, niestety wymagało jednak ucinania wypowiedzi uczestników. Każde z podejść ma swoje zalety i wady. W tym konkretnym kontekście druga, krótsza opcja wydaje się bardziej optymalnym wyborem. Luźna atmosfera i mnogość ćwiczeń grupowych sprawiły, że integracja odbywała się w kularach, a dyscyplina czasowa pozwoliła rozwinąć ćwiczenia merytoryczne.

Prezentacja projektów: poster

Opis ćwiczenia, różnice między trzema warsztatami

Podczas warsztatu w Ełku uczestnicy opowiadali o swoich projektach, po czym zadaniem pozostałych było wskazanie na to, co skłoniłoby ich do uczestniczenia w tym projekcie. Na kolejnych warsztatach

zaproponowano inne narzędzie: uczestnicy indywidualnie przygotowali plakaty, mające zachęcić do uczestnictwa w projekcie, a następnie odbył się „wernisaż”: oglądanie posterów oraz przyklejanie kartek z uwagami (co na plus, co na minus). Komentarze uczestników do projektów innych osób zostały wykorzystane do podsumowania: uczestnicy wspólnie stworzyli „słownik edukatora kulturowego”, który w kolejnych etapach procesu warsztatowego znalazł zastosowanie jako inspiracja dla tworzenia kryteriów dobrego projektu. Ponadto, na warsztacie dla Olsztyna wprowadzono dodatkowy element ćwiczenia: wyróżnienie celów i metod działania dla projektów.

Efekty zastosowania narzędzia

Dzięki zastosowaniu tego narzędzia:

- uczestnicy w szybki i efektywny sposób zapoznali się ze swoimi projektami;
- uczestnicy mieli okazję do krytycznej refleksji nad projektami swoimi i innych;
- uczestnicy otrzymali pierwszy feedback dla swoich pomysłów, a tym samym szansę ich ulepszenia;
- uczestnicy mieli okazję do refleksji na temat celu swojego projektu i metod, jakie chcą zastosować dla osiągnięcia tego celu. Taka analiza ma znaczenie nie tylko dla prawidłowego napisania wniosku, ale przede wszystkim dla pogłębienia refleksji nad celem swojego działania, odpowiedzią na pytanie: po co, dla kogo i jak chcę tworzyć projekt;
- zainicjowana została dyskusja na temat kryteriów dobrego projektu;
- zainicjowana została dyskusja na temat sposobów promowania projektu.

Jeśli chodzi o terminy, które znalazły się w „słowniku edukatora/animatora kultury” i stały się potem bazą do dyskusji nad kryteriami, były one następujące:

- Inspirowanie;
- Odkrycie;
- Coś innego, nieznane;
- Zróbmy razem;
- Ocal od zapomnienia;
- Doświadczajmy;
- Współpracujmy;
- Wymiana;
- Wymyślmy;
- Wolność;
- Spotkanie;
- Współdecydujemy.

Jeśli zaś chodzi o cele i metody planowanych działań, wyróżnione przez uczestników, można je podsumować następująco.

Cele związane z poszerzaniem wiedzy:

- lepsza znajomość kultury (w tym lokalnej);
- nauka historii;
- rozumienie języka teatru;
- zwiększanie świadomości i rozumienia języka tańca;
- umiejętność czytania krajobrazu, wiedzy ukrytej;
- poznanie techniki tworzenia filmu.

Cele związane z rozwojem umiejętności aktywnego uczestnictwa w kulturze:

- świadomość uczenia się;
- uwrażliwienie na świat, otoczenie, pobudzanie kreatywności.

Cele związane z rozwijaniem umiejętności osobistych i interpersonalnych:

- poszukiwanie własnej tożsamości;

- zwiększenie samoakceptacji;
- rozbudzanie emocji, poznawanie siebie, rozumienie siebie;
- sztuka dialogu, rozmowy.

Cele związane z budowaniem społeczności:

- tworzenie kapitału społecznego;
- wypracowanie innego sposobu współpracy;
- wypracowanie umiejętności rozwiązywania problemów;
- uczenie się siebie nawzajem, budowanie relacji, spontaniczne uczestnictwo.

Jeśli chodzi o metody, służące osiągnięciu wyżej wymienionych celów, wyróżniono następujące:

- praca w grupie;
- praktyczne działanie;
- warsztaty rękodzielnicze;
- wspólne muzykowanie;
- zabawa;
- czytanie aktywne;
- stworzenie spektaklu;
- sytuacje performatywne;
- prezentacje, pokazy;
- realizacje artystyczne;
- analiza i opis.

Uwagi/komentarze

To ćwiczenie okazało się istotnym wprowadzeniem do dyskusji nad kryteriami dobrego projektu, szczególnie w kontekście celów przyświecających BMK. Dyskusja grupowa doprowadziła do wypracowania listy celów i metod, które są spójne z założeniami programu.

Wypracowanie kryteriów ewaluacyjnych

Opis ćwiczenia, różnice między trzema warsztatami

Na wszystkich trzech warsztatach uczestnicy wypracowywali kryteria dobrego projektu. Praca polegała na burzy mózgów w małych grupach, a następnie omówieniu wyników pracy na forum oraz głosowaniu na najlepsze kryteria.

Efekty zastosowania narzędzia

Dzięki zastosowaniu tego narzędzia warsztatowego uczestnicy mieli okazję do refleksji nad:

- istotą edukacji kulturowej – czym jest, jaka powinna być, co się na nią składa;
- tym, co oznacza udany projekt w edukacji kulturowej;
- przewidywanymi skutkami planowanych przez siebie działań;
- naturą potrzeb i specyfiką badania potrzeb, kształtowania potrzeb i odpowiedzi na potrzeby;
- tym, co oznacza specyfika lokalna i czy projekt musi się w nią wpisywać;
- tym, czym są efekty projektu i jak zadbać o ich długofalowość;
- tym, jak dbać o podmiotowość uczestników projektu;
- tym, czym jest innowacyjność i nowatorstwo w kontekście projektu edukacyjnego.

Najważniejsze kryteria wypracowane na poszczególnych warsztatach częściowo się pokrywały, dlatego na potrzeby raportu zostały podsumowane i uporządkowane tematycznie.

Kryteria uwzględniające odbiorców, ich podmiotowość i potrzeby:

- możliwość wpływania uczestników na kształt i potrzeby projektu/podmiotowość uczestników;

- odpowiedź na potrzeby środowiska, do którego jest skierowany;
- atrakcyjność dla odbiorców.

Kryteria koncentrujące się na tym, co nowe / innowacyjne, zapełniające luki, dające alternatywę:

- możliwość rozwoju nowych umiejętności, rozwój kreatywności;
- oryginalność / innowacyjność;
- uzupełnienie / alternatywa dla tradycyjnych/dostępnych form kultury.

Kryteria biorące pod uwagę łączenie różnych środowisk, budowanie sieci:

- projekt łączy środowiska / wymiana, współpraca między różnymi środowiskami;
- wzajemne uczenie się / sprzężenia zwrotne/ wymiana doświadczeń i wiedzy;
- stworzenie bazy/sieci partnerów i sprawianie, że będzie się działało poza tym, w czym zwykle / dotychczas się działa;
- szeroka, otwarta na wszystkich przestrzeń realizacji;
- zaangażowanie społeczności lokalnej / wykorzystanie własnych zasobów.

Kryteria skupiające się na trwałych zmianach w społeczności lokalnej:

- długofalowość procesu;
- trwałe efekty (np. poczucie spełnienia);
- tworzenie nowych przestrzeni kulturowych, nowych miejsc w przestrzeni miasta, tworzenie i poszerzanie przestrzeni publicznej.

Uwagi/komentarze

Trudnością w pracy nad tworzeniem kryteriów udanego projektu jest, paradoksalnie, doświadczenie uczestników w pisaniu wniosków grantowych. Skutkowało ono używaniem wielu słów-wytrychów z grantowego żargonu, takich jak „innowacyjność”, „kreatywność”, „realistyczny budżet”. Choć w procesie wnioskowania wzbudzają one niechęć, są krytykowane i podważane, ostatecznie uczestnicy odwołują się do nich jako do oficjalnych, uznanych, „domyślnych” kryteriów. Wartością warsztatów było poddanie tychże kryteriów krytyce, po to, by w oderwaniu od utartych zwrotów i nawyków myślowych zastanowić się nad istotą udanego projektu.

Z pewnością nie jest to jednak ćwiczenie wolne od trudności i pułapek. Z jednej strony polega ono na oddaniu głosu uczestnikom i pozwoleniu im na wypracowanie własnych kryteriów. Z drugiej jednak strony, prowadzący chcieli uświadomić uczestnikom, że wybrane przez nich kryteria, takie jak „jasno zdefiniowany cel”, promują raczej ogładę wnioskową i spryt niż wskazują na faktyczną wartość merytoryczną. Istnieje zatem ryzyko, że uczestnicy mogą poczuć, że ich zadaniem nie jest samodzielne wypracowanie kryteriów, ale bardziej to, by spróbować odgadnąć, które kryteria są właściwe. W trakcie dyskusji nad wynikami pracy grupowej część uczestników, gorzej reagująca na uwagi polemiczne, pytała prowadzących, jakie w takim razie kryteria są właściwe. Wypowiedzi niektórych warsztatowiczów wskazują na to, że woleliby uzyskać wprost informację na temat tego, jakie kryteria są słuszne, a jakie nie, np.: *sądziłam, że prowadzący przedstawią konkretne wytyczne, kryteria oceny wniosku oraz nie skupiliśmy się na meritum tego spotkania tylko na wypracowywaniu kryteriów oceniania projektów, co tak naprawdę nie powinno być zadaniem uczestników szkolenia; [zabrakło] więcej konkretów nt. jak dokładnie wypełnić wniosek, brak dokładnych kryteriów oceny wniosków (ustalenie przez uczestników mających różne priorytety moim zdaniem było bezzasadne).*

Tworzenie partnerstw: potencjały i deficyty różnych typów podmiotów LUB negocjowanie strategii kultury

Opis ćwiczenia, różnice między trzema warsztatami

Na dwóch warsztatach zastosowano ćwiczenie dotyczące budowania partnerstwa, na jednym – dotyczące wdrażania programu edukacji kulturowej w Olsztynie. Choć ćwiczenia różniły się od siebie, cel był podobny – zainicjowanie dyskusji na temat barier, jakie trzeba pokonywać pracując na polu edukacji kulturowej oraz wskazanie potencjału dla poszczególnych podmiotów tego pola. Pierwsze z

ćwiczeń polegało na pracę w grupach „branżowych” (osobno NGO, szkoły, biblioteki oraz inne podmioty) i wylistowaniu potencjałów danej „branży”, a także jej deficytów, których przezwyciężenie ma zapewnić współpraca z innym podmiotem. Drugie z ćwiczeń polegało na przygotowaniu w trzech podgrupach bilansu problemów związanych z wdrożeniem programu edukacji kulturowej w Olsztynie (wskazanie największych przeszkód) i wskazaniu możliwych sposobów ich rozwiązania.

Efekty zastosowania narzędzia

Dzięki zastosowaniu narzędzia uczestnicy mieli okazję do tego, by:

- omówić stereotypy związane z postrzeganiem instytucji kultury, urzędów, NGO, artystów i szkół oraz zastanowić się nad tym, jak można je przezwyciężyć. Jak stwierdził jeden z uczestników, *warsztaty poruszyły w bardzo prosty sposób z jakimi stereotypami musimy się zetknąć przy tworzeniu projektu*;
- zastanowić się nad potencjałem jaki posiada reprezentowany przez nie podmiot i tym, jak może wspierać on inne podmioty w obszarze kultury, a także gdzie potrzebne jest wsparcie dla nich samych i skąd powinno płynąć;
- zastanowić się nad tym, jak może/powinna wyglądać współpraca różnych podmiotów w obszarze kultury i dlaczego warto zawiązywać partnerstwa. Jak stwierdził jeden z uczestników, *bardzo podobało mi się zestawienie zasobów i deficytów, które unaoczniało absolutną wartość sieci partnerskich*;
- otrzymać wsparcie i zrozumienie dla swoich problemów od reprezentantów podobnych instytucji/stowarzyszeń;
- spojrzeć na problemy związane z edukacją kulturową z innej perspektywy (poszerzyć punkt widzenia) i w szerszym kontekście. Jak stwierdził jeden z uczestników: *[podobała mi się] możliwość spojrzenia na realizację projektu z różnych punktów widzenia: pracownika instytucji-artysty-animatora kultury*.
- uzyskać szersze spojrzenie na kwestię edukacji kulturowej w regionie.

Uwagi/komentarze

Wydaje się, że ćwiczenie poświęcone budowaniu programu edukacji kulturowej i listowaniu problemów z tym związanych było jeszcze ciekawsze niż ćwiczenie poświęcone potencjałom i brakom różnych typów podmiotów.

Część wykładowo-prezentacyjna

Podczas każdego warsztatu badacz/badaczka z Poznania przedstawiali krótko ideę BMK, omawiali kwestie związane z edukacją kulturową i przykłady dobrych praktyk. Wydaje się, że uczestnicy byli zainteresowani tymi prezentacjami, szczególnie przykładami dobrych praktyk, o które często dopytywali. Ponadto uczestnicy żywo reagowali na wszystkie przykłady problemów związanych z urzędnikami, samorządem, lokalną polityką – potraktowali to jako rodzaj grupowej terapii, okazję by się pożalić. Uczestnikom bardzo spodobał się pomysł mapy województwa, która pokazywałaby zasoby lokalnych instytucji, organizacji i fajnych ludzi/specjalistów, których warto zapraszać do projektów. Część prezentacji poświęcona definiowaniu edukacji kulturowej nie wywołała już tak szerokiego odzewu.

Prowadzący warsztaty urozmaicali też czas pomiędzy ćwiczeniami mini-wykładami poświęconymi kwestiom edukacji. Między innymi, dotyczyły one koncepcji Margaret Mead i kultury pre- i postfiguratywnej czy też kwestii potrzeb, ich badania i zaspokajania.

Efekty zastosowania narzędzia

Elementy wykładowe i prezentacyjne pozwoliły:

- zdefiniować najważniejsze kwestie związane z edukacją kulturową;
- przedstawić ideę edukacji kulturowej jako przyświeca programowi BMK;

- zainspirować rozwój projektów dzięki przedstawieniu przykładów dobrych praktyk;
- zaakcentować priorytety programu, przesunąć nacisk z kwestii „technicznych” i „wnioskowych” na rzecz istoty edukacji kulturowej.

Uwagi/komentarze

Elementy wykładowe były bardzo potrzebne, a że prowadzący potrafili opowiadać barwnie i mają ogromne doświadczenie, były one też bardzo ciekawe. Jedyny problem polegał na tym, że zajmowały sporo czasu. Szczególnie wiele czasu zajmowały inspirowane nimi dyskusje samych warsztatowiczów, którym zdarzało się zbaczać z tematu. Stąd mieszane uczucia uczestników wobec tej formy, które najlepiej wyraża cytat: *Zbyt duży – choć istotny – kontekst filozoficzny*. Istotności tego „filozoficznego kontekstu” nikt raczej nie podważał, przeciwnie – w odpowiedzi na pytanie o to, co szczególnie podobało się w warsztatach, uczestnicy odpowiadali:

- *Próba rozważań nad tym, czym właściwie jest edukacja kulturowa współcześnie.*
- *Szeroko pojęte dyskusję o roli kultury w regionie.*
- *Warsztaty pomogły mi się przyjrzeć swoim dotychczasowym działaniom w zakresie animacji kulturowej i skłoniły do ich ewaluacji (...) były też inne tematy, które poruszyły moją uwagę jak np.: wartość włączająca i wykluczająca kultury.*
- *Dyskusje również były ciekawe i pouczające.*
- *Podobało mi się również to, że prowadzący szkolenie wymieniali źródła, z których można czerpać wiedzę o edukacji kulturowej i opowiadali o „dobrych praktykach”.*
- *pokazywanie kierunków, dróg, wskazówek do czego zmierzać i co jest priorytetem w projekcie.*
- *Prowadzący – ich ogrom wiedzy, umiejętność przekazania jej innym. Przykłady dobrych praktyk, podawanie książek wartych przeczytania.*
- *Koncepcja warsztatów przypominająca, że meritum projektu ma być edukacja kulturowa.*

Z drugiej jednak strony, pojawiły się głosy krytyczne. Mogą one częściowo wskazywać na bardzo „zadaniowe”, techniczne podejście do warsztatów i konkursu („trochę dyskusji nie na temat”), jednak najczęściej wynikają z opinii, że przy ograniczonym czasie dyskusje i wykłady powinny zajmować mniej miejsca w stosunku do „konkretnych zadań”, nie zaś z ogólnej niechęci do pogłębionej refleksji nad edukacją kulturową. Jak wskazują poniższe przykłady, problemem dla niektórych mógł być też nie do końca im znany język socjologii czy psychologii, używanie naukowych terminów:

- *Zbyt dużo teoretycznych, mglistych, naukowych pojęć*
- *Mniej dyskusji nie na temat*
- *Mniej teoretycznego języka socjologii, a więcej konkretnych przykładów, choćby video, zrealizowanych pomysłów.*
- *Zmniejszyłabym ilość wykładów z zakresu socjologii – na warsztaty przyszli również ludzie, którzy nie „siedzą w branży”.*

Z pewnością uznaniem cieszy się z kolei bazowanie na konkretnych przykładach, takich jak krótkie filmy wideo z innych projektów, które mogą służyć celom analitycznym.

PRZEBIEG PROCESU WARSZTATOWEGO

Zaangażowanie uczestników

Stopień zaangażowania uczestników różnił się w zależności od warsztatu. Podczas gdy w warsztatach dla Ełku i województwa nie było problemu z dyscypliną czasową ani absencjami, uczestnicy olsztyńscy wychodzili przed czasem i spóźniali się. Na pewno dobrym pomysłem była możliwość „wymennego” uczestnictwa partnerów, dzięki czemu, w razie absencji jednej osoby, druga mogła reprezentować parę.

Praca w grupach i parach cechowała się sporą dynamiką i zaangażowaniem. Uczestnicy dyskutowali dużo i chętnie, sprawiali wrażenie bardzo zainteresowanych i wciągniętych w proces.

Rodzaje interakcji. Atmosfera

Warsztaty dawały możliwość różnego typu interakcji: w parach, w małych grupach, na forum. Ważną rolę pełniły też rozmowy w kuluarach, które sprzyjały budowaniu sieci znajomości, a w przyszłości być może również współpracy.

Atmosfera była partnerska, przyjacielska, sprzyjała dyskusjom. Prowadzący potrafili bardzo szybko przełamać lody, zbudować grupę, zapewnić przestrzeń do swobodnej wypowiedzi. Humorem rozładowywali momenty napięcia i zmęczenia.

Te obserwacje potwierdzają wypowiedzi uczestników, którzy za największe walory spotkania uznali m.in. takie aspekty, jak:

- *możliwość wypowiadania swoich opinii, konfrontowania z innymi, miejsce na refleksyjność*
- *swobodna atmosfera*
- *atmosfera, zaangażowanie i profesjonalizm prowadzących.*

Można było jednak zaobserwować pewne różnice pomiędzy warsztatowiczami z trzech różnych spotkań. Olsztynianie wydawali się podejść do spotkania bardziej zadaniowo. Wyczuwało się większy indywidualizm, lekką rywalizację między uczestnikami, a mniejsze nastawienie na bycie razem, jakie było charakterystyczne dla pozostałych dwóch warsztatów, których uczestnicy wylewnie życzyli sobie powodzenia i raczej ubolewali nad tym, że w pewnym sensie są dla siebie nawzajem rywalami. Być może specyfika grupy olsztyńskiej wynikała z tego, że były to osoby, które na co dzień mieszkają w dużym mieście – Olsztynie – znają się więc choć trochę, obracają się w podobnych kręgach i czasem rywalizują ze sobą w różnych kontekstach (np. szkoły o uczniów, artyści – o granty itd.).

Uwagi do całości procesu warsztatowego

- Z niektórymi podmiotami i osobami łączy uczestników warsztatów gęsta współpraca, a z innymi żadna, choć są znacznie bliżej geograficznie i wydają się naturalnymi partnerami. Jest to ważna wskazówka w kontekście budowania sieci partnerstwa.
- Jedna z osób uznała, iż *dało się odczuć, że niektórzy uczestnicy są bliskimi znajomymi z prowadzącymi*, co jej zdaniem było niekomfortowe dla pozostałych. Być może warto zatem zadbać o to, by nie podkreślać osobistych relacji między prowadzącymi i częścią uczestników.
- Być może warto byłoby zapisywać pomysły i uwagi lub zachęcić uczestników do ich zapisywania albo sformułować podsumowanie spotkania. Uczestnicy byli skoncentrowani na byciu ze sobą i wykonaniu polecenia. Może to sprawiać, że nie zapamiętają niektórych ważnych spraw. Być może przydałyby się też w tej sytuacji jakieś materiały pisane i podsumowujące od operatora.
- Być może warto byłoby wprowadzić element zamykający każde spotkanie – Z czym kończycie? Jakie wnioski? Co myślicie teraz o edukacji kulturalnych / o swoich projektach?
- Być może warto byłoby zorganizować osobne spotkanie poświęcone kwestiom formalnym i organizacyjnym. Na koniec warsztatów uczestnicy mieli sporo pytań „technicznych”, które pokazywały, jak ważne byłoby jasne i precyzyjne wyjaśnienie zasad programu.

ROZUMIENIE EDUKACJI KULTUROWEJ I PROGRAMU BMK

Czym jest edukacja kulturowa? Jakie są bariery dla rozwoju edukacji kulturowej? Jakie zmiany są potrzebne na tym polu?

Jeśli chodzi o rozumienie edukacji kulturowej, widać było spore zróżnicowanie wśród uczestników: od osób, które oczekiwały, że zostanie podana definicja, bo nie są pewni czym w zasadzie jest ten rodzaj edukacji, do osób, które podejmowały polemikę z prowadzącymi i miały sporo refleksji w tej materii. Jak pokazało ćwiczenie z posterami prezentującym projekty, kluczowymi terminami używanymi do opisu działań były: inspirowanie, odkrycie, współpraca, wymiana, współdecydowanie, doświadczenie. Przynajmniej więc na poziomie deklaratywnym edukatorzy odwołują się do takiej koncepcji edukacji kulturowej, która skupia się na inspirowaniu innych do aktywnego uczestnictwa w kulturze, nie zaś „niesieniu kaganka oświaty”. Być może czasami inspiracja czy innowacja jest rozumiana nieco powierzchownie, tzn. jako wykorzystanie nowych metod do działania w sposób tradycyjny. Chyba najważniejszym aspektem edukacji kulturowej omawianym na warsztatach była kwestia długofalowości działań i skupienia się na efekcie/konsekwencjach projektów dla uczestników i społeczności. Wydaje się, że ten aspekt był dla niektórych uczestników względnie nowym przedmiotem refleksji. Jeden z uczestników stwierdził, iż podobało mu się, że: *podczas warsztatów skupiliśmy się na zagadnieniu animacji kulturowej jako działania ustawicznego (zawijanie współpracy, tworzenie trwałych partnerstw), a nie jednorazowych działań, po których animator znika do czasu, kiedy pozyska kolejny grant. Warsztaty pomogły mi się przyjrzeć swoim dotychczasowym działaniom w zakresie animacji kulturowej i skłoniły do ich ewaluacji. Oczywiście były też inne tematy, które poruszyły moją uwagę jak np: wartość włączająca i wykluczająca kultury.*

Kolejną ważną kwestią, która wywołała żywą dyskusję, był problem potrzeb, ich badania i prób wpisania w nie projektu. Przedmiotem debaty było to czy projekt powinien wpisywać się w istniejące (deklarowane) potrzeby czy też budować nowe; ponadto zainteresowanie wywołał problem badania potrzeb (np. to, że dopiero w interakcji i spotkaniu można się zorientować, co się lubi i czego się potrzebuje).

Jeśli chodzi o bariery, jakie napotyka na swojej drodze edukator, uczestnicy wymienili następujące:

- problemy infrastrukturalne;
- brak przestrzeni reklamowo-informacyjnej;
- rutyna, oporność na zmianę, schematyzm myślenia w instytucjach;
- biurokracja;
- brak wiedzy o zasobach do wykorzystania;
- gloryfikacja indywidualnych interesów grup, niechęć do współpracy i dzielenia się wiedzą;
- słaby przekaz medialny na temat kultury, brak zainteresowania mediów działaniami niekomercyjnymi;
- zawiść środowiska wobec aktywnych działaczy;
- brak lokalnej tożsamości.

Szczególnie często zwracano uwagę na problemy związane z brakiem dostępu do informacji o zasobach innych i o przedsięwzięciach przez nie realizowanych (narzekano szczególnie na lokalne media, które nie chcą podawać informacji o sugerowanych im przez instytucje i NGO projektach kulturalnych). Podkreślano również blokowanie aktywnych pracowników przez dyrektorów, którzy nie są przekonani co do ważności edukacji kulturowej. Problemem jest też konkurowanie zamiast współdziałania – na przykład szkoły w Olsztynie rywalizują między sobą o uczniów, więc nie chcą ze sobą współpracować.

Jeśli zaś chodzi o pomysły na przezwyciężenie trudności, pojawiły się m.in. takie:

- działania informacyjno-szkoleniowe dla kadry zarządzającej dot. BMK;
- aktywizacja edukatorów poprzez system stypendiów, staży, wolontariatu;
- stworzenie bazy istniejących organizacji i platformy wymiany myśli między różnymi środowiskami;
- baza ASTRAL;
- stworzenie newslettera;
- stworzenie stanowiska koordynatora ds. edukacji kulturowej przy UM i instytucjach;
- jakościowy paradygmat oceny projektów;
- obowiązkowe szkolenia dla dyrektorów dotyczące edukacji kulturowej.

Warto wspomnieć też o dyskusji na temat pomysłu obowiązkowych 300h zajęć poza szkołą, we współpracy z IK i NGO. Nauczycielki uczestniczące w dyskusji na ten temat w Ełku nie były pewne, czy ten pomysł się sprawdzi, argumentując, że wszelkie nakazy spotkają się ze sceptycyzmem i oporem – bo tak są traktowane tego typu działania, bo kojarzy się to z godzinami karcianymi, bo osób niechętnych nie zmieni się nakazem, bo nie lubi się rzeczy wymuszonych. Zamiast tego zaproponowano godziny fakultatywne – do wykorzystania wtedy, kiedy zgłosi się nauczyciel albo grupa uczniów. Nauczycielki z Olsztyna były z kolei pozytywnie nastawione do tego pomysłu, bały się jedynie biurokracji, jaka mogłaby temu towarzyszyć.

W Ełku odbył się też naturalny eksperyment tego typu – w jednej ze szkół nie skończył się na czas remont i przez kilka tygodni zajęcia odbywały się w różnych instytucjach rozsiadanych po Ełku. Nie tylko uczniowie, ale także nauczyciele wydają się bardzo dobrze wspominać ten czas i nowe formy pracy, które udało im się przetestować.

Okazało się też, że możliwość prowadzenia działań z zakresu edukacji kulturowej i współpracy z innymi podmiotami bardzo silnie zależy od dyrektora. W jednej ze szkół to dyrektor zachęcił nauczycielki do udziału w BMK, a nawet wymyślił im tytuł projektu. W innej szkole w tej samej miejscowości nauczycielka musi ukrywać, że prowadzi lekcję używa dramy, którą się fascynuje, ponieważ ściśle narzucona jest nawet siatka poszczególnych lekcji, tak że w grę nie wchodzi nawet wpisanie, zgodnie z prawdą, że na lekcji przerabiano Kochanowskiego używając dramy, lecz jedynie wyznaczonych na ten czas „przyimków i zaimków”.

Uwagi, wątpliwości, zastrzeżenia uczestników co do programu BMK

Na początek należy wspomnieć o problemach, które spowodowały niską frekwencję na warsztatach w Ełku. Warto zwrócić na nie uwagę w kontekście organizacji kolejnych edycji programu.

Powodem niskiej frekwencji były:

- zbyt krótki czas na zgłaszanie się (podyktowany tym, jak długo operator zmuszony był czekać na deklarację współfinansowania projektu ze strony władz samorządowych). Można to w kolejnym roku wyeliminować dzięki trzyletniemu trwaniu programu BMK.
- Realizowanie w tym samym czasie aktualizacji programu POST (w 2017 roku program będzie już implementowany i nie powinien przeszkodzić w działaniach związanych z BMK, a nawet można z niego skorzystać dla celów BMK).
- Udział w spotkaniu informacyjnym dyrektorów i osób wysokiego szczebla, z których najwyraźniej tylko część przekazała informacje i zachęciła innych do uczestniczenia w programie. W kolejnym roku warto poszerzyć lub całkowicie zmienić skład tego typu spotkań oraz skorzystać z innych kanałów informowania.
- Jedna z uczestniczek szczególnie wyraźnie akcentowała, że reklama trafiła nie do tych, co trzeba, a także powątpiewała w szczerość deklaracji władz Ełku o zaangażowaniu się w projekt (*Prezydent daje stypendia artystyczne, nie da na akcje społeczne*).
- Inny z uczestników był zdania, że *cokolwiek się dzieje, to są zazwyczaj ci sami ludzie, te same organizacje*.

Należy również wspomnieć, że wiedza uczestników warsztatów o formalnych, organizacyjnych szczegółach BMK była raczej skromna. Uczestnicy zadawali wiele pytań dotyczących:

- sposobu otrzymywania pieniędzy;
- wysokości poszczególnych kwot;
- sposobu opisanie wydatków;
- sposobu opisanie harmonogramu;
- stopnia szczegółowości opisu;
- kontynuacji działań w przyszłych latach (czy jest gwarancja);
- tego, czy przyszłoroczne wnioski mają być kontynuacją tegorocznych czy nowym projektem;
- tego, czy po uczestnictwie w warsztatach można zmodyfikować radykalnie projekt w stosunku do pierwszej wersji;
- terminów.

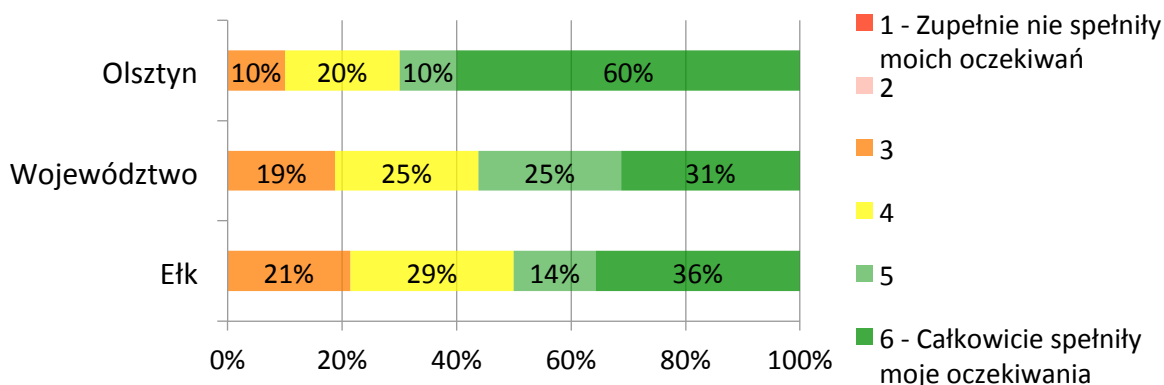
EWALUACJA WARSZTATÓW: PODSUMOWANIE ANKIET

Poniżej prezentujemy wyniki badań ankietowych przeprowadzonych wśród uczestników warsztatów. Ich zadaniem było uzyskanie informacji, w jakim stopniu warsztaty spełniły ich oczekiwania, w jakim stopniu spełniły stawiane im cele oraz co było ich mocną stroną i warto jest powtórzenia, a co wymaga ewentualnej korekty.

Ocena warsztatów i ich efektów

Należy podkreślić, że opinie uczestników na temat warsztatów były zdecydowanie pozytywne. Ponadto, analizując je w kolejności, w jakiej się odbywały, widzimy, że każde kolejne spotkanie było w większości aspektów oceniane jeszcze wyżej od poprzedniego – co pokazuje, że prowadzący na bieżąco wyciągali wnioski i dokonywali modyfikacji. Zarazem trzeba też zaznaczyć, że w przypadku ostatnich warsztatów stosunkowo najmniej uczestników wypełniło ankietę, co również mogło mieć wpływ na ocenę.

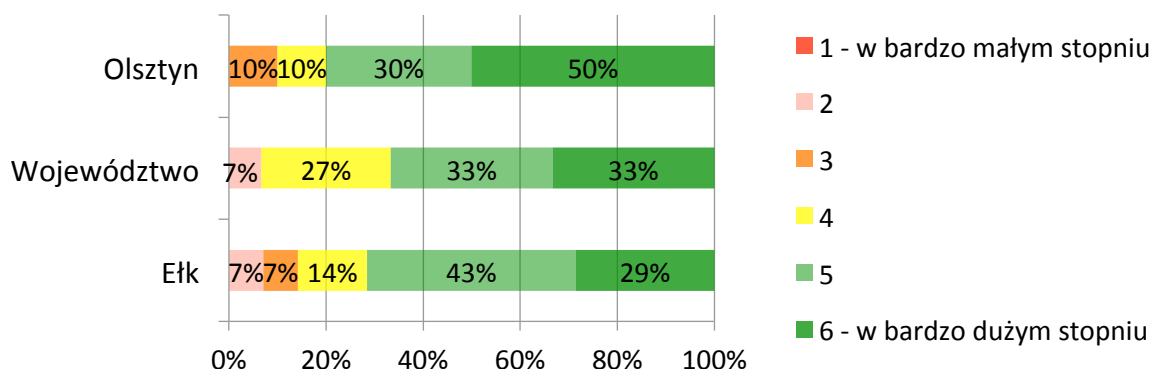
W jakim stopniu te warsztaty spełniły Pani/Pana oczekiwania?

Wykres 1. Stopień zaspokojenia oczekiwań uczestników trzech warsztatów.

Na pytanie o to, w jakim stopniu warsztaty spełniły oczekiwania uczestników, wszyscy uczestnicy udzielili oceny pozytywnej – w sześciopunktowej skali wystawili co najmniej „3”. Zdecydowana większość oceniła je na piątkę i szóstkę (połowa uczestników w Ełku, ponad połowa w przypadku województwa i aż 70 procent uczestników z Olsztyna), między 20 a 30% na czwórkę, a od 10 do 20% na trójkę. Jak widać, każdy kolejny warsztat (kolejność odbywania się spotkań: Ełk, województwo, Olsztyn) był oceniany jeszcze lepiej.

W jakim stopniu te warsztaty pomagały lepiej zrozumieć, czym jest edukacja kulturowa w programie BMK?

Wykres 2. Ocena realizacji celów warsztatów: zrozumienie, czym jest edukacja kulturowa w programie BMK.

Jeśli chodzi o rozumienie idei edukacji kulturowej, jaka przyświeca BMK, warsztaty znacząco przyczyniły się do jej zwiększenia wśród uczestników. Zdecydowana większość uczestników (około 2/3 z województwa, 3/4 z Ełku i aż 8 na 10 uczestników z Olsztyna) uznała, że warsztaty w dużym lub bardzo dużym stopniu pomogły im zrozumieć tę kwestię. Stosunkowo najwięcej wątpliwości zgłosili uczestnicy z województwa, jednak trzeba po raz kolejny zaznaczyć, że opinie sceptyczne były w zdecydowanej mniejszości: jedna osoba oceniła w tym kontekście warsztaty na „dwójkę”, jedna na „trójkę”, pozostałe 12 osób na „czwórkę” i powyżej.

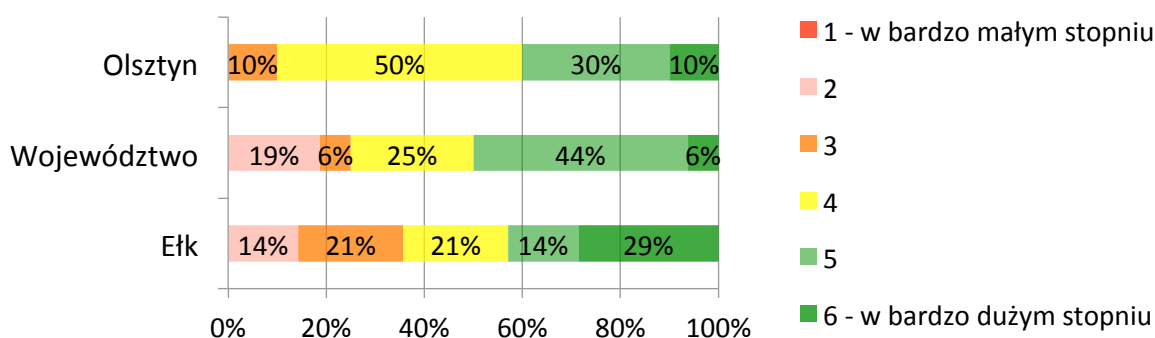
W jakim stopniu te warsztaty pomagały lepiej zrozumieć zasady uczestnictwa w programie BMK?

Wykres 3. Ocena realizacji celów warsztatów: zrozumienie zasad uczestnictwa w programie BMK.

Jeśli chodzi o wzrost wiedzy na temat zasad uczestnictwa w programie, oceny były podobne. Uczestnicy warsztatów olsztyńskich oceniali ten aspekt najwyżej – nikt nie postawił noty niższej niż „4”. Uczestnicy pozostałych spotkań również bardzo wysoko ocenili ten aspekt (ponad 60% na piątkę i szóstkę), przy czym stosunkowo najniższą ocenę wystawili uczestnicy z Ełku: u ponad 1/5 była to trójka. Zarazem ani jedna osoba nie oceniła tego aspektu niżej niż na trójkę. Po raz kolejny obserwujemy stopniową redukcję sceptycznych odpowiedzi z każdym kolejnym warsztatem, wskazującą na to, że prowadzący na bieżąco reagowali na zgłaszane przez uczestników uwagi czy wątpliwości i modyfikowali treść warsztatów tak, by jak najlepiej odpowiedzieć na potrzeby uczestników.

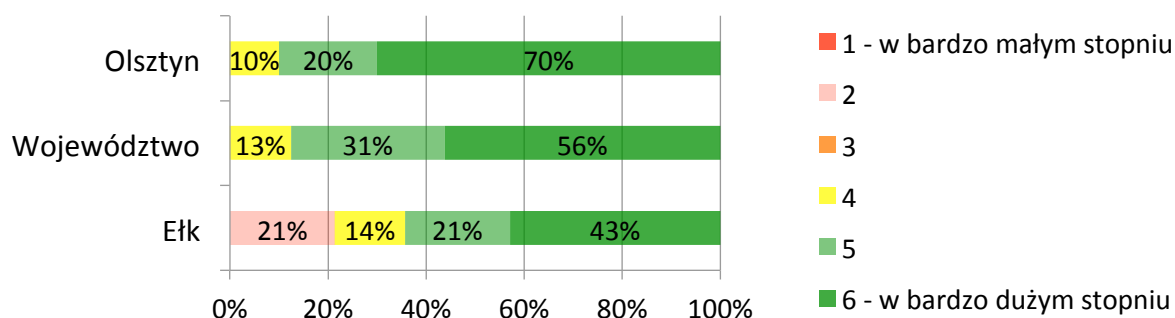
W jakim stopniu te warsztaty pomogą Pani/Panu napisać lepszy wniosek w drugim etapie konkursu?

Wykres 4. Ocena realizacji celów warsztatów: umiejętność stworzenia lepszego wniosku konkursowego

Choć większość uczestników uznała, że warsztaty pomogą im napisać lepsze wnioski, oceny w przypadku tego pytania były trochę niższe. W Ełku odpowiedzi były bardzo zróżnicowane. Dwie osoby oceniły pomocność warsztatów w tej kwestii na dwójkę, po trzy – na trójkę i czwórkę, dwie na piątkę, a cztery osoby dały najwyższą możliwą notę. Spore zróżnicowanie widzimy też w przypadku województwa (trzy osoby oceniły ten aspekt na dwójkę, z kolei aż siedem na piątkę), a zdecydowanie najlepsze noty wystawili olsztynianie (jedna osoba na trójkę, połowa na czwórkę, reszta na piątkę i szóstkę). Takie zróżnicowanie może wynikać z innych potrzeb, oczekiwań i wyjściowego poziomu wiedzy. Jak pokazują odpowiedzi na pytania otwarte, część osób oczekiwała szkolenia w zakresie skutecznego sposobu pisania wniosków grantowych i sceptycznie podchodziła do filozofii programu, która kładzie większy nacisk na refleksję dotyczącą samej idei edukacji kulturowej. Były też jednak takie osoby, które uznały, iż warsztaty pomogły im przemyśleć na nowo swój projekt pod kątem możliwych efektów dla jego uczestników i lokalnej społeczności. Trzeba też zaznaczyć, że uczestnicy znacząco różnią się doświadczeniem w pisaniu wniosków – dla niektórych jest to trudne wyzwanie, a wyjaśnienie wątpliwości „technicznych” jest dla nich niezbędne, by mogli przejść do, jak to ujmują, „kwestii filozoficznych”. Mieszkańcy dużego miasta – Olsztyna, obeznani z „grantologią”, czuli się najbardziej pewnie, jeśli chodzi o napisanie dobrego wniosku.

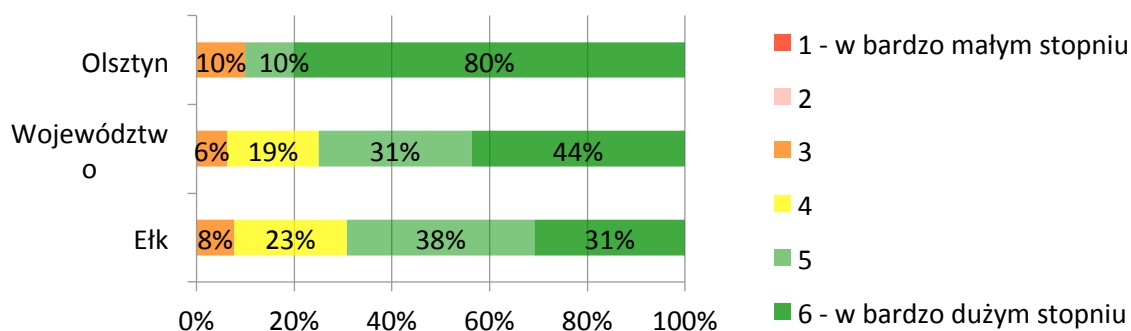
W jakim stopniu te warsztaty umożliwiały nawiązanie nowych znajomości do współpracy w obszarze edukacji kulturowej?

Wykres 5. Ocena realizacji celów warsztatów: nawiązanie nowych znajomości i współpracy

Nawiązanie nowych znajomości do współpracy w obszarze edukacji jest jednym z priorytetów programu. Tym bardziej cieszą pozytywne odpowiedzi uczestników na to pytanie: zdecydowana większość uznała, że warsztaty w dużym i bardzo dużym stopniu umożliwiły im poznanie potencjalnych partnerów do współpracy. 9 na 10 mieszkańców Olsztyna i województwa wystawiła notę 4 i 5; pozostałe dwie osoby wystawiły czwórkę. W tym kontekście może zaskakiwać zróżnicowanie odpowiedzi w Ełku, gdzie trzy osoby uznały, że warsztaty nie pomogły im nawiązać znajomości (przy czym pozostałe 11 osób oceniło ten aspekt warsztatów pozytywnie). Może ono jednak wynikać z tego, że kilkoro uczestników wydawało się bardzo dobrze zakorzenionych w środowisku i znało większość pozostałych osób, tak że w ich przypadku nie było mowy o szczególnym poszerzeniu sieci kontaktów, co najwyżej ich odświeżeniu i pogłębieniu.

W jakim stopniu te warsztaty były dobrze prowadzone?

Wykres 6. Ocena sposobu prowadzenia warsztatów

Jeśli chodzi o prowadzenie warsztatów, ich ocena nie tylko jest wysoka, ale rośnie wraz z każdym kolejnym spotkaniem. Podczas gdy w przypadku Ełku i województwa kilka osób udzieliło ocen „3” i „4”, w Olsztynie niemal wszyscy uczestnicy wystawili prowadzącym najwyższą notę (jedna osoba trójkę, jedna piątkę – pozostali szóstkę).

Co można by było zmienić?

Zdecydowana większość zastrzeżeń dotyczących treści i sposobu prowadzenia warsztatów wynikała z rozczarowania sporej części uczestników niewielką ilością czasu poświęconą na techniczne strony wypełniania wniosku: budżet, „załącznik numer 2”, harmonogram, punktacja. Jak wspomniano wcześniej, z jednej strony takie podejście uczestników może wynikać z niezrozumienia idei programu. Prowadzący podkreślali wielokrotnie, że celem spotkania nie jest nauka (i promowanie) ogłady wnioskowej i „ćwiczeń w grantologii”, ale refleksja nad istotą edukacji kulturowej, która miała prowadzić do wzrostu merytorycznej wartości projektów. Być może nie zawsze spotkało się to ze zrozumieniem u osób o podejściu zadaniowym, które najchętniej skróciłyby maksymalnie część refleksyjną warsztatów i ograniczyły je do kwestii praktyczno-technicznych, ten pierwszy element traktując jako konieczny obowiązek, wypełniany w celu uzyskania finansowania, jak pokazuje na przykład ta wypowiedź:

Warsztaty były obowiązkowe, nie myślałam o nich w kontekście spełnienia oczekiwań (...) potrzebuję kontaktów, znajomości, możliwości skorzystania z osób, które mają praktykę w różnych dziedzinach (praktyków, nie trenerów), skonsultowania problemów księgowych, znalezienia osób do poprowadzenia konkretnych działań. Nie potrzebuję ćwiczenia umiejętności bycia liderem, angażowania społeczności lokalnej. Głównie działam od projektu do projektu, w konkretnej dziedzinie.

Celem operatora było natomiast przekonanie uczestników do takiej formuły projektowej, która zakłada działanie długofalowe, nastawione na budowanie trwałych efektów, w przeciwieństwie do doraźnych, jednorazowych działań. Stąd warsztaty nie były poświęcone technikom pisania wniosków, ale pogłębionej refleksji nad tym, czym jest dobry projekt. Sceptycyzm wobec takiej formy warsztatów może wynikać z tego, że dla części uczestników pisanie wniosków jest bardzo wymagającym zadaniem z racji braku doświadczenia i rzeczywiście potrzebowaliby więcej informacji. Dlatego być może dobrym pomysłem byłoby dodatkowe spotkanie poświęcone wyłącznie kwestiom formalnym. Nie trzeba byłoby wówczas dokonywać wyborów między „filozofią” a „praktyką” – pytani o aspekty warsztatów, które wymagałyby zmiany, uczestnicy często uznawali, że elementy techniczne powinny być zwiększone kosztem „abstrakcyjnych” dyskusji:

- *Brakowało mi konkretnych wykładów, wzorów oraz informacji dotyczących pisania projektów, choć z drugiej strony wymiana poglądów pomiędzy uczestnikami oraz pewne ćwiczenia zahaczające o psychologię wydawały się być interesujące.*

- *Po warsztatach, bardzo skądinąd ciekawych, od strony teoretycznej, niejasności praktyczne pozostały.*
- *Zabrakło mi większej ilości informacji o technicznych aspektach wypełnia wniosku.*
- *(Zabrakło) nauki konkretnych narzędzi, umiejętności, które pozwoliłyby pisać dobre projekty. Np. jak planować budżet.*
- *Mało informacji co będzie oceniane, jaka punktacja.*
- *Niewiele było konkretów na temat jak wypełnić załącznik 2.*
- *Myślałam, że więcej czasu poświęcimy pracy nad konkretnymi wymogami tzw. drugiego załącznika, nie było prawie mowy o harmonogramach, budżecie.*
- *Nie rozmawialiśmy o harmonogramie i o planie finansowym projektu, a dla osoby, która pierwszy raz pisze projekt było to ważne*
- *Niewiele dowiedziałam się o tym, co szczególnie powinno być uwzględnione w pisany projekt. Konkretnie. Trudno też było mi, jako laikowi, odnaleźć się wśród wyszukanych zwrotów i branżowych wtrętów...*

W miejsce „naukowych” i „teoretycznych” debat uczestnicy życzyliby sobie również więcej przykładów: dobrych praktyk, inspiracji, a także tego, jak działać w konkretnej sytuacji czy kontekście (na przykład w środowisku wiejskim):

- *za mało konkretnych rozwiązań, planów działania, sposobów oddziaływania na lokalne władze i środowisko w celu zmiany w podejściu do działań kulturalnych*
- *Brakowało mi wiedzy, jak działać w środowisku wiejskim, jak współdziałać z ludźmi, jak nie urazić ogółu, czy jednostek.*
- *Warto wyodrębnić i rozbudować aspekty merytoryczne, bardziej dopuścić do głosu ekspertów zewnętrznych.*
- *Trochę dyskusji nie na temat. Chciałabym więcej przykładów dobrych praktyk i pomocy przy tworzeniu planu rozwojowego swojego projektu.*
- *Mniej teoretycznego języka socjologii, a więcej konkretnych przykładów, choćby video, zrealizowanych pomysłów.*
- *Zbyt dużo teoretycznych, mglistych, naukowych pojęć, a za mało przykładów praktycznych czym edukacja kulturowa jest w perspektywie realizowania projektów.*

Dwie osoby uznały ponadto, że na poznanie innych projektów nie wystarczyło czasu; jedna z nich zaproponowała, by uczestnicy mieli okazję, aby przed warsztatem poznać pozostałe projekty:

- *Było mało czasu, aby poznać dogłębnie inne projekty*
- *Może warto, by uczestnicy zapoznali się wcześniej z innymi projektami?*

Pojedyncze i zróżnicowane uwagi dotyczyły omówionej wcześniej kwestii formy i długości rundki zapoznawczej. Podczas gdy jeden z uczestników warsztatu w Ełku uznał, że *za dużo uwagi poświęcało się na poznanie towarzyszy projektów i ich pasji*, podobnie jak jedna z osób z Olsztyna (*Skróciłabym czas na poznawanie się uczestników, bo to i tak dzieje się w kuluarach szkoleń*), uczestnik warsztatów dla województwa – przeciwnie, uznał, iż *uczestnicy warsztatów mogliby trochę lepiej się poznać co zwiększyłoby szansę na późniejszą współpracę animatorów. Może dołożyć jakieś dodatkowe działanie integrujące*. W Ełku czas na poznanie się był rzeczywiście dłuższy niż na pozostałych dwóch warsztatach, z kolei uczestnicy z Olsztyna różnili się chyba od tych z województwa podejściem bardziej zadaniowym i mniej skupionym na współdziałaniu i współuczestniczeniu.

Inne uwagi czy zastrzeżenia były zgłaszane przez pojedynczych uczestników. Jedna z osób uznała, że zarządzanie czasem podczas warsztatów mogłoby być lepsze. Inna zastanawiała się, czy nie byłoby dobrym pomysłem zaproszenie odbiorców projektów. Jeszcze inna uznała, że *lepiej byłoby wypowiadać się na forum niż dyskutować w parach, ponieważ była to strata czasu*. Padło też kilka uwag dotyczących terminów i czasu trwania spotkań (powinny być krótsze, za to intensywniejsze,

mogłyby zacząć się wcześniej). Jeden uczestnik chciałby zmienić poczęstunek: *zainwestowałbym w produkty lokalne jeśli takowe są, zdrowe i bardziej naturalne.*

Jakie aspekty warsztatów zyskały największe uznanie?

Na pytanie o to co szczególnie podobało się im w warsztatach, uczestnicy odpowiadali przede wszystkim: prowadzący, atmosfera, nawiązanie kontaktów oraz treść i forma zadań.

Jeśli chodzi o osoby prowadzących, doceniano ich *ogrom wiedzy i umiejętność przekazania jej innym*, zaangażowanie, elokwencję, rzeczowość, kompetencje, przygotowanie, doświadczenie, *analityczny sposób prowadzenia*, a nawet *historię o dżdżownicy*. Również atmosfera, jaką instruktorzy wykreowali na prowadzonym przez siebie spotkaniu była dla uczestników istotna. Została ona określona jako swobodna i przyjazna, pełna luzu i otwartości. Uczestnikom podobało się, iż mieli możliwość *wypowiadania swoich opinii, konfrontowania z innymi* i że zadbano o przestrzeń na refleksyjność.

Bardzo istotną wartością warsztatów była także możliwość nawiązania nowych kontaktów i poznania osób, których działania okazały się inspirujące. Uczestnicy docenili takie aspekty spotkania jak:

- *różnorodność uczestników;*
- *praca w grupach i duetach;*
- *wymiana doświadczeń;*
- *spotkanie innych ludzi z pasją i chęcią do działania;*
- *możliwość poznania wielu ciekawych ludzi i ich pomysłów;*
- *kontakt z ludźmi z różnych profesji.*

Kolejnym istotnym elementem była dla uczestników możliwość uzyskania pierwszych uwag na temat swoich projektów, a dzięki temu spojrzenia na nie z nowej perspektywy. Uczestnikom podobało się omawianie poszczególnych wniosków, chcieliby nawet, aby ten element był rozwinęty: *cieszę się że dzięki plakatom dostałam jakieś informacje zwrotne na temat mojego projektu – choć mogło być więcej pracy wokół własnego projektu.*

Niezwykle cenne dla uczestników były też inspiracje: przykłady dobrych praktyk, podawanie przez prowadzących literatury, z której mogą czerpać, a także poznanie pomysłów i projektów innych osób:

- *Przykłady dobrych praktyk, podawanie książek wartych przeczytania.*
- *Pokazywanie kierunków, dróg, wskazówek do czego zmierzać i co jest priorytetem w projekcie.*
- *Podobało mi się również to, że prowadzący szkolenie wymieniali źródła z których można czerpać wiedzę o edukacji kulturowej i opowiadali o „dobrych praktykach”.*
- *Inspirujące spotkania*
- *Poznanie pomysłów innych osób*
- *Pomysły na nowe rozwiązania dotyczące tematu.*

Trzeba też podkreślić, że mimo narzekań części uczestników na niedobór praktycznych wskazówek co do formalnej części wniosku i nadmiar „filozofowania”, w opinii wielu osób największą wartością warsztatów były ich treści merytoryczne: skupienie na idei edukacji kulturowej, wskazanie nowych perspektyw spojrzenia na problemy w tym polu i ukazanie istotności działania w partnerstwie:

- *Koncepcja warsztatów przypominająca, że meritum projektu ma być edukacja kulturowa.*
- *Warsztaty poruszyły w bardzo prosty sposób z jakimi stereotypami musimy się zetknąć przy tworzeniu projektu.*
- *Bardzo podobało mi się zestawienie zasobów i deficytów, które unaocznilo absolutną wartość sieci partnerskich.*
- *Podczas warsztatów skupiliśmy się na zagadnieniu animacji kulturowej jako działania ustawicznego (zawijazywanie współpracy, tworzenie trwałych partnerstw), a nie jednorazowych działań, po których animator znika do czasu, kiedy pozyska kolejny grant.*

Warsztaty pomogły mi się przyjrzeć swoim dotychczasowym działaniom w zakresie animacji kulturowej i skłoniły do ich ewaluacji. Oczywiście były też inne tematy, które poruszyły moją uwagę jak np. wartość włączająca i wykluczająca kultury.

- *Dyskusje również były ciekawe i pouczające.*
- *Otrzymałam dużo konkretnych informacji pomagających zrozumieć całokształt idei programu*
- *Próba rozważań nad tym, czym właściwie jest edukacja kulturowa współcześnie.*
- *Szeroko pojęte dyskusje o roli kultury w regionie.*

Podsumowując, prowadzącym warsztaty udało się zrealizować ich najważniejsze cele:

- Wyposażyć edukatorów w wiedzę i kompetencje, które najbardziej mogłaby się przydać do działań edukacyjnych;
- Dostarczyć przykładów udanych działań edukacyjnych;
- Zidentyfikować niektóre bariery dla działalności edukacyjnych;
- Udostępnić wiedzę w formie przystępnych narzędzi;
- Doprowadzić do powstania nowych więzi i sieci znajomości;
- Wspierać autorów w trakcie tworzenia przez nich wniosków;
- Stworzyć dobre warunki do współdziałania osób reprezentujących sferę edukacji i kultury.

WNIOSKI I PROPOZYCJE DO KOLEJNEJ EDYCJI WARSZTATÓW

W tym miejscu zbieramy najważniejsze wnioski, jakie nasuwają się po przeprowadzeniu obserwacji warsztatów oraz analizie wyników badań ankietowych.

Warsztaty zostały ocenione pozytywnie, zarówno przez uczestników, jak i obserwatorów. Warto powtórzenia są w szczególności następujące aspekty:

- Osoby prowadzące (Ryszard Michalski i Wioletta Pruska), potrafiący stworzyć bardzo dobrą atmosferę spotkania.
- Interesujące ćwiczenia, w tym w szczególności te dotyczące pracy nad projektami uczestników oraz kryteriów dobrego projektu w obszarze edukacji kulturowej (przy czym niektóre ich elementy można udoskonalić, a także zakończyć ćwiczenie konfrontacją jego wyników z kryteriami, które faktycznie stosowane będą przy ocenie wniosków konkursowych i podanie ich w tej formie do wiadomości).
- Wplatanie w ćwiczenia wiedzy teoretycznej oraz pobudzanie do refleksji nad rozumieniem pojęć, które na co dzień traktowane są jako oczywiste lub przykryte nowomową wniosków grantowych.
- Używanie przez prowadzących licznych przykładów znanych sobie działań i własnych projektów.
- Wskazywanie źródeł do dalszych poszukiwań (ten element warto nawet rozszerzyć oraz wyposażać uczestników w materiały pisemne zawierające zamiary na wartościowe źródła, z których mogą korzystać w dalszej pracy.)
- Możliwość uzyskania informacji zwrotnej o swoim projekcie ze strony prowadzących oraz innych uczestników (ten element również należałoby nawet rozszerzyć).
- Ćwiczenia z empatii i patrzenia na ten sam projekt oczami różnych stron

Warto natomiast rozważyć uwzględnienie w kolejnej edycji następujących propozycji zmian i ulepszeń:

- Optymalne zorganizowanie procesu rekrutacji uczestników, w tym rozprowadzenie informacji o konkursie różnorodnymi kanałami, z naciskiem na lokalnych liderów informacyjnych. Unikanie docierania do uczestników głównie poprzez oficjalne adresy, sekretariaty i szefostwo.
- Udostępnienie uczestnikom projektów innych uczestników przed warsztatami i umożliwienie im w ten sposób zapoznania się z pomysłami innych oraz pogłębionej refleksji i dyskusji nad nimi w trakcie warsztatów i pracy na znanych wszystkim przykładach.
- Wzbogacenie warsztatów o część prowadzoną przez osoby z zewnątrz i polegające na pracy i refleksji nad istniejącymi już projektami i tym, co się w nich udało, a co niekoniecznie i dlaczego.
- Podział warsztatów na część techniczną i część refleksyjną lub oddzielenie warsztatów od osobnego spotkania informacyjno-technicznego, a także przygotowanie i redagowanie na bieżąco internetowego działu FAQ.
- Uzupełnienie warsztatów indywidualnymi spotkaniami z uczestnikami dotyczącymi ich pomysłu na projekt oraz pytań i wątpliwości.
- Unikanie żargonu pochodzącego z socjologii i antropologii.
- Uniknięcie lub neutralizacja problemu rywalizacji między uczestnikami warsztatów, wynikającej ze świadomości, że pracują na warsztatach nad wnioskami, które będą konkurować z tymi napisanymi przez siebie.

- Optymalne zorganizowanie rundy zapoznawczej, tak by poznać się w stosunkowo krótkim czasie.
- Udoskonalenie części zamykającej spotkania – podsumowującej, pozwalającej zwerbalizować uzyskane efekty
- Kontynuacja dyskusji i wymiany pomysłów, pytań i odpowiedzi w Internecie – stworzenie kanału komunikacji, na którym rozniecona w trakcie warsztatów refleksja, energia i kontakty będą mogły się dalej tlić, chociażby forum internetowego lub grupy facebook.

ANEKS. Kwestionariusz ankiety użytej w trakcie badania

Treść zaproszenia email

Witamy serdecznie!

Niedawno uczestniczyliśmy razem w warsztatach w programie "Bardzo Młoda Kultura". Pracujemy nad ulepszeniem kolejnych warsztatów, dlatego chcielibyśmy prosić o poświęcenie dosłownie 5 minut na przesłanie nam opinii o tych warsztatach. Jakie były? Do czego się przydały, a do czego niekoniecznie?

Oto link do bardzo krótkiej ankiety: {adres www}

Badanie jest całkowicie anonimowe. Wyniki zostaną podsumowane w formie zbiorczych zestawień, które pojawią się ogólnodostępnym raporcie na stronie internetowej BMK oraz będą wykorzystywane w celu udoskonalenia dalszych przedsięwzięć BMK na Warmii i Mazurach.

Bardzo dziękujemy za udział w warsztatach oraz za pomoc i podzielenie się swoimi wrażeniami!

Z pozdrowieniami

Filip Schmidt / Marta Skowrońska / Bogusia Mateja-Jaworska (zespół badawczy BMK na Warmii i Mazurach)

Jeśli nie chcesz wziąć udziału w tym badaniu i nie chcesz otrzymywać więcej zaproszeń, kliknij ten link:

{OPTOUTURL}

Jeśli przez pomyłkę usunąłeś/usunęłaś się z listy odbiorców, ale chciał/a/byś wziąć udział w tej ankiecie oraz otrzymywać zaproszenia, kliknij link:

{OPTINURL}

STRONA POWITALNA

Bardzo Młoda Kultura – ewaluacja warsztatów

Witamy w krótkiej, ankiecie, która pomoże w realizacji programu Bardzo Młoda Kultura i ulepszeniu jego przyszłorocznej edycji.

Badanie jest całkowicie anonimowe, prowadzący warsztat nie będą mieli dostępu do poszczególnych kwestionariuszy. Wyniki zostaną podsumowane w formie zbiorczych zestawień, które pojawią się ogólnodostępnym raporcie oraz będą wykorzystywane w celu udoskonalenia dalszych przedsięwzięć BMK na Warmii i Mazurach.

W razie jakichkolwiek pytań prosimy o kontakt z prowadzącym badanie Filipem Schmidtem, fschmidt@amu.edu.pl. Bardzo dziękujemy za udział w warsztatach i podzielenie się swoimi wrażeniami!

STRONA 1: Oczekiwania

1a. W jakim stopniu te warsztaty spełniły Pani/Pana oczekiwania?

- 1 - Zupełnie nie spełniły moich oczekiwań
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6 – Całkowicie spełniły moje oczekiwania

[Jeśli udzielono odpowiedzi innej niż 6, wyświetl pytanie 1b]

1b. Jakich Pana/Pani oczekiwań nie spełniły te warsztaty?

STRONA 2: Ocena poszczególnych aspektów i efektów warsztatów

2a. W jakim stopniu te warsztaty:

	1 - w bardzo małym stopniu	2	3	4	5	6 – w bardzo dużym stopniu	nie umiem powiedzieć
pomagały lepiej zrozumieć, czym jest edukacja kulturowa w programie BMK?	☒	☒	☒	☒	☒	☒	☒
pomagały lepiej zrozumieć zasady uczestnictwa w programie BMK?	☒	☒	☒	☒	☒	☒	☒
pomogą Pani/Panu napisać lepszy wniosek w drugim etapie konkursu?	☒	☒	☒	☒	☒	☒	☒
umożliwiały nawiązanie nowych znajomości do współpracy w obszarze edukacji kulturowej?	☒	☒	☒	☒	☒	☒	☒
były dobrze prowadzone?	☒	☒	☒	☒	☒	☒	☒

[Jeśli w któryms z wierszy udzielono odpowiedzi 1, 2 lub 3, wyświetl pytanie 2b]

2b. Z czego wynika to, że niektóre aspekty lub efekty tych warsztatów ocenił/a Pan/i powyżej jako słabe lub średnie? Na czym polegała ta słabość?

STRONA 3. Mocne i słabe strony warsztatów oraz propozycje

3a. Co szczególnie podobało się Pani/Panu w tych warsztatach?

3b. A co by Pan/i w nich przede wszystkim zmienił/a?

Bardzo dziękujemy za udział w badaniu!

Zapraszamy na stronę jakakultura.warmia.mazury.pl/bardzo-mloda-kultura

i życzymy powodzenia w konkursie grantowym w programie BMK.

Bogumiła Mateja-Jaworska, Filip Schmidt, Marta Skowrońska